

מסורת הש"ס

א) כתיבו לקמן טט: טוכה נא: חגיגה טו: גיטין מח: בי"ב עב: צ: ע"ו נב: מנחות עז: בכורות ה: ערכין ד: כו., ג) [לקמן] קו: מגילה י: שטעות טו. עניות פ"א מ"ו, א) לקמן קח: קה, ד) סוכה מח: טו' שם פ"ג היה ע"ש ירוש' יומא פ"א ה"ה, ט) ירוש' שקלים פ"ו ה"ד, ו) [מנחות: ע"י תו ערכין. ד"ה והל', ז) ערות שם, ח) [ע"י מו:]:

גליון הש"ס

[נב] א"ל מר דגברא רבה הוא ע"י ערקין דף ה ע"א מנסי' ד"ה והל' מר ר"ט:]

שינויי נוסחאות

א) אשכחו ודרשו (ש"ס: [ב] קאמר היכי אמרי לעיל משום דאש ברי כ"ל (ע"פ כ"ב: (ש"ס: [ג] כל מקום (כ"ר: [ד] שניכרים צורת ל"ל ודל"א עט הדיבור אלפניו (ד"ג: [ח] ל"ל שרוא כהן (ש"ס: [ז] ל"ל ש"ס: [ז] כ"כ"פ מקיים כמו סידי' ובידי'. ובסוף ד"ה הקודם לימא ליה: [ח] שכשר המזבח לעבודה על זמן כה' ל"ל (ש"ס: [ט] ל"ל קס"ד (ש"ס: י) הקרות גיבה עמוקה הוציגה רבליטה גיבה מעט סביב (כ"ר: [יא] ל"ל מלהיקף המזבח (ש"ס: [יב] ל"ל מלמטה ל"ל יתור בזמן הריץ ממקום ל"ל (ש"ס: [יג] כ"כ"פ עד שפת וכלין (שפת: [ד] ל"ל ההקפותו (ש"ס: [טו] ל"ל ולמטה (ש"ס) וע"י ר"ש ד"ג: [טז] ל"ל וכרשת (ש"ס: [יז] המזבח סביב היה כרובי' דאי בראש כו' ל"ל (ש"ס: [יח] בליטה קטנה והוציחו ל"ל (ש"ס: [יט] ל"ל מלמטה (ש"ס: [כ] ל"ל כדדרשינן (ש"ס: [כא] סביב (כ"י: [כב] תילקין רגליקין (מחתי: [כג] אבניקין ומאי קספידא יש אם הוסיף והלא מסיפא עד ס' אמה היינו כשהיה המזבח עד ששים ארמוסף עליו כל שעה בכסוי א"ג מנזבה כו' ל"ל (ש"ס: [כד] ל"ל הא קרא (ש"ס: [כה] אמות ומהאי קרא דרשינן במתניתין דמדות שמן האמצעי הוא מורד י"ב אמה לכל רוח אלמא מקום המערכת כ"ד על כ"ב א"כ ערותו ל"ל ו"ל דאי וכו' ל"ל (ש"ס: [כו] שלמה שהיה מקום המערכת שלו כ' על כ' (ש"ס: [כז] טוס' טוס' מ"י' והא דרביי' העב ככתב עלי השכיל, לא נחשב גבי מזבח. ועוד דמה בית ששים אף מזבח ס' היינו שיהא מקומו קדוש עד ס' אמה אם ירצו וכו' (ב"ר מנ"י נוסף היינו שלא להוסיף יתור אבל לפחות אין מעכבין דמה בית וכו':

אמר רב יוסף לאו היינו דמניא כו'. רב יוסף חלה ועקר למודו ופעמים שאמר דבר וזכר ששנה היפך וחזר בו (גדרים דף מה.). והכא הכי אמר ב' היכי אמרינן לעיל משום אש של שמים מסייעמן לא הולכרו ליתור: **לאו היינו דמניא**. שאנשי כנסת הגדולה הגיעו

לסוף מדותיו להם נגלה מקום ב' המקודש למנזח מה שלא נגלה לשלמה: **והספיז הכל כנשא**. שכל מקומות הקדושות ומדותיהן נכתבו לדוד אלמא צמקדש ראשון נמי האי ללא עשאוהו גדול לאו משום ללא נגלה לשלמה המקום צמדותיו: **אלא**

אמר רב יוסף קרא אשנה ודרש.

שנאמר לדוד ששים אמה צמקוס המנזח ושלמה לא הביץ לדרשו והס דרשוהו והוסיפו עליו לפי הצורך להס ולששים אמה לא הולכרו לדמרינן לקמן מדת ארכו ורחבו וקומתו אין מעכבין: **מה ציט א' אמה**. כדכתיב (מלכים א' ו) ששים אמה ארכו אף מנזח עד ששים אמה ראו' לו ומקודש המקוס אס ירלו: **צלאמא ציט**. ידעו אנשי כנסת הגדולה מה קדוש לעזרה ומה קדוש להיכל: **שניכרים** [ח] **ורסו**. יסודות המומות: **מנא יועי**. מקומו היכא: **שנשא נביאים**. חגי זכריה ומלאכי: **אחד העיד להס על המנזח**. שיש לו מקוס להוסיף עד ששים אמה: **על מקוס המנזח**. היכן היה: **שמקריבין אע"פ שאין ציט**. דקדושת ציט^[א] קדשה לשעמה וקדשה לעמיד לצא: **שפתא אשורית**. שמתחילה ניתנה להס ככתב עברי כתב [ח] ליבולאה כדלמא צמקדערין (דף כא:): **וריצוע**. אס אין המנזח מרובע: **שכל ב' מקוס שנאמר המנזח לעבד**. דהמנזח משמע כשהוא כן הוא דמיקרי מנזח ואי לא לא וצקנן כתיב (ויקרא ד)

קרנות המנזח וציסוד כתיב (שס) אל יסוד המנזח ובכזה כתיב אל פני המנזח (שס ו) והוא הכזה שהוא פניו של מנזח וצילוס לו דרך סס כי היכי דחשיב ד' מנרמית פני אהל מועד מחמת שהפתח סס וצריצוע כתיב (שמות ט) רצוע יהיה המנזח: **אלא מעסה כיור לרבי כו'**. דכתיב צהו המנזח הכי נמי דמעכבי לרבי אס לא עשה ציורים של מצנח פרחיס וליים וקלעים סביב למנזח כמו סידי' וכיירו ט): **זה כיור**. ציורים סביב צמקדש (דף מח:): **בול של מלה**. מלה אגרוף של מלה שמעמי: **לא שכשר** [ח] **לעבודת**. המנזח כל זמן שהקפן פגוס כדמסייס ואילו קאי. כרכוב לשון היקף חריץ עגולה כדלמרינן צהכל שוחטין (חולין דף כה). כל שעמיד לגרר לכרכב: **צין קרן לקרן**. אמה רוחצ שכנגד צין קרנות ב' היטה עמוקה וצולטת גוצה מעט היה סביב לה צשפת המנזח: **מקוס הילוך רגלי כהנים אמה**. השתא משמע והיא **מקוס הילוך רגלי כהנים** [ג]. כמין חריץ עמוק ממקוס המערכה משפת [ג] המנזח סביב ומקיף את מקוס המערכה ורחבו של חריץ שני אמות אמה של צין הקרנות ואמה של מקוס הילוך: **והספיז**. גצי מכבר מעשה רשת נחשת שנתמהו תחת כרכובו מלמטה עד חזי הקיפווה [ד] למנזח ממלמעו ולמעלה [ז] לצד כמין היקף של כברה והוא עשוי נקצים נקצים ככברה ורשת [ז] של דגים ומגיע למעלה עד מתחת לכרכוב אלמא בקיר מנזח [ז] סביב הוה דאי צראש המנזח היכי קרי למכבר הנמוץ סביב הקיר תחת כרכובו: **פרי הוו**. שני סובצין היו לו למנזח עששה משה: **הד לנוי וחד לכהניס דלא נשטרקו**. סביב הקיר משעלה שש אמות גוצה לרבי יוסי דלמר לעיל (דף נט:)' אמות גוצהו היה היקף הצליטה [ח] קטנה חוגרתו סביב לנוי וחוה סובצ כוירו דלפליגו ציה רבי ור' יוסי צר' יהודה לעיל ומתחת לאותו סובצ נתנו המכבר ורחבו מגיע למטה [ח] עד חזי המנזח והוא היה סימן להצדיל צין הדמים העליונים לדמים התחתונים כדלמרינן [ב] בצאיהו מקומן (לעיל דף נג.) מהאי קרא התורה נתנה מחיצה כו': **וחד לכהניס דלא נשטרקו**. ולמעלה צראש המנזח העמיקו סובצ [א] כמין חריץ עמוק דבר מועט להיות להס שפתו היקף מעקה קטן סביב שלא יחליקו [ב]: **דלמא מקוס מערכה קאמר**. דהוי אמה שצין הקרנות ומקוס הילוך מנמעטין צו אמתים לכל ד' פש ליה אמה על אמה:

קדשי קדשים פרק שישי זבחים

ס.ב.

וְלֹא עַל גְּבֵי מַחִילוֹת. צור של שימין לא היה חשוב מחילה כיון דהוא לורך מנזח: **אף מזבח ששים אמה**. והל' דלמר (צסוף) [צריש] כיסוי הדס (חולין דף פג:): קמוסיף אבניין [ב] היינו כשהיה המנזח עד ששים א"ג מגובה פריך התס אי נמי פריך קמוסיף שלא יהא רצוע שעל כל מליקט עוף אין יכולת לתת עפר ככל סביציו כדי לרצוע כמשפטו:

אחד שהעיד להם עץ המזבח.

מימה קרא [ד] כתיב ציחוקאל

(נג) והארזיאל שמים עשרה אמות [ח] אלמא מקוס המערכה כ"ד על כ"ד ומהאי קרא דרשינן צמתני' דמדות (פ"ג מ"ה) וי"ל דאי לאו עדות היינו מפרשי' עם מקוס קרנות שלא לשנות מנזחם שלמה [ז]: **ואחד שמקריבין לשעמה ולעמיד ולא דמי לקדושת הארץ דקיי"ל דצטלה כדמוכח צפ"ק דחולין (דף ק:)** גצי ציט שאן, שיש חילוק ציניסס כדפרישית לעיל (סא. ד"ה מא'): **מדת ארכו ומדת רחבו אין מעכבין**. והל' [ז] דכתיב הכל ככתב מיד ה' עלי השכל ומיירי אף גצי מנזח כדליתא פרק כיסוי הדס (חולין פג:): **דלמה ציט ששים אף מנזח ששים היינו שיהא קדוש עד ששים אס ירלו להרמיצו ולא שיהא חוצה לעשות כן:**

ועל מקום המזבח ואחד שהעיד להם שמקריבין אף על פי שאין בית ואחד שהעיד להם על התורה שתכתב אשורית ת"ר [ג] צקן וכבשו ויסוד וריבוע מעכבין מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין מנח"מ אמר רב הונא אמר קרא **המזבח כל מקום שנאמר המזבח לעבד אלא מעתה כיוור לרבי וסובב לרבי יוסי** ברבי יהודה הכי נמי דמעכב דכתיב⁵ ונתתה אותה תחת כרכוב המזבח מלמטה ותניא איזהו כרכוב רבי אומר זה כיוור רבי יוסי ברבי יהודה אמר זה הסובב אין [ג] דתניא אותו היום נפגמה קרן מזבח והביאו בול של מלה וסתמוהו ולא מפני שכשר לעבודה אלא שלא יראה מזבח פגום ²ישכל מזבח שאין לו קרן וכבשו ויסוד וריבוע פסול רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף הסובב ת"ר איזהו כרכוב בין קרן לקרן מקום הילוך רגלי הכהנים אמה אטו הכהנים בין קרן לקרן הוו אזלי אלא אימא יומקום הילוך רגלי הכהנים אמה והכתיב ⁶תחת כרכובו מלמטה עד חציו אמר רב נחמן בר יצחק תרי הוו חד לנוי וחד לכהנים דלא גשטרקו מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין א"ר מנז' ובלבד שלא יפחתנו ממוזבח שעשה משה וכמה אמר רב יוסף אמה מחכו עליה ⁴חמש אמות ארך וחמש אמות רוחב רבוע יהיה המזבח אמר ליה אבוי דלמא [ג] **מקום מערכה קאמר מר** ⁸ א"ל ⁷מר דגברא רבה הוא ידע מאי קאמינא קרי עליהו

ועליו. וציסוד כתיב אל יסוד המנזח, וצריצוע כתיב רצוע יהיה המנזח, וצולטת גוצה מעט היה סביב לה צשפת המנזח: **מקוס הילוך רגלי כהנים אמה**. השתא משמע והיא **מקוס הילוך רגלי כהנים** [ג]. כמין חריץ עמוק ממקוס המערכה משפת [ג] המנזח סביב ומקיף את מקוס המערכה ורחבו של חריץ שני אמות אמה של צין הקרנות ואמה של מקוס הילוך: **והספיז**. גצי מכבר מעשה רשת נחשת שנתמהו תחת כרכובו מלמטה עד חזי הקיפווה [ד] למנזח ממלמעו ולמעלה [ז] לצד כמין היקף של כברה והוא עשוי נקצים נקצים ככברה ורשת [ז] של דגים ומגיע למעלה עד מתחת לכרכוב אלמא בקיר מנזח [ז] סביב הוה דאי צראש המנזח היכי קרי למכבר הנמוץ סביב הקיר תחת כרכובו: **פרי הוו**. שני סובצין היו לו למנזח עששה משה: **הד לנוי וחד לכהניס דלא נשטרקו**. סביב הקיר משעלה שש אמות גוצה לרבי יוסי דלמר לעיל (דף נט:)' אמות גוצהו היה היקף הצליטה [ח] קטנה חוגרתו סביב לנוי וחוה סובצ כוירו דלפליגו ציה רבי ור' יוסי צר' יהודה לעיל ומתחת לאותו סובצ נתנו המכבר ורחבו מגיע למטה [ח] עד חזי המנזח והוא היה סימן להצדיל צין הדמים העליונים לדמים התחתונים כדלמרינן [ב] בצאיהו מקומן (לעיל דף נג.) מהאי קרא התורה נתנה מחיצה כו': **וחד לכהניס דלא נשטרקו**. ולמעלה צראש המנזח העמיקו סובצ [א] כמין חריץ עמוק דבר מועט להיות להס שפתו היקף מעקה קטן סביב שלא יחליקו [ב]: **דלמא מקוס מערכה קאמר**. דהוי אמה שצין הקרנות ומקוס הילוך מנמעטין צו אמתים לכל ד' פש ליה אמה על אמה:

צני

אמה. שמי אמות הלן קרוייס כרכוב: והכתיב תחת כרכובו מלמטה. ולמנו שהכרכוב צדפנו הוא ולגוש המכבר תמזין: חד לנוי וחד לכהנים. זה שדפוס לנוי היה ומתמזין לגביה המכבר והגיע רחבו אמה והוא היה סימן לחזי נבחה להצדיל צין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו פשו למנזח בית עולמים תורת חוט הסקאל צאלמעו (שוחת כו ח):

עין משפט ונר מצוה

יד א מיי פ"ב מהלכות בית הצמירה הלכה ד:
פז ב ג מיי שס הלכה ז:
פז ד מיי שס הלכה ז:
י"ה ו מיי שס הלכה ז:

תורה אור השלם

- וְכִינּוּ הַמִּזְבֵּחַ עַל מִבְּנוֹתָיו וּמִבְּנוֹתָיו כִּי בְּאִימָה עֲלִיָּהֶם מַעֲמֵי הָאָרְצוֹת וְיִעָל וְיִעָלֹה עֲלָיו עֹלוֹת לַיהוָה עֹלוֹת לַבָּקָר וְלְעִזִּים: עורא ג, ג
- הַכֵּל בְּתֵבַת מִיד וְיִקָּח עָלָי הַשְּׂכִיל כֹּל מִלְּאֹתֵי הַתְּמִנִּית: דה"א כח, ט
- וַיֹּאמֶר דָּוִד זֶה הוּא בֵּית יְהוָה הַזֶּה אֲלֵהֶם זֶה מִזְבֵּחַ לַעֲלֹה לְיִשְׂרָאֵל: דה"א כב, א
- וְעִשִׂית אֵת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אַרְךָ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחֵב רַבְּעֵי וְיִקָּח הַמִּזְבֵּחַ וְיִשְׁלַח אַמּוֹת קָמוֹת: שמות כו, א

ומן הדם יתן על קרנת המזבח אשר לפני יהוה אשר באהל מועד ואת כל הדם ישפך אל מזבח המזבח אשר פתח אהל מועד: ויקרא ד, יח
וְלִקַּח תְּבוּנָה מִדָּם הַתְּחִיָּאֵת בְּאַצְבְּעוֹ וְיָתֵן עַל קֶרֶת מִזְבֵּחַ הַעֲלֹה וְאֵת כָּל הַדָּם יִשְׁפַךְ אֶל יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ד, לד
וְאֵת תּוֹרַת הַתְּמִנָּה הַקְּרִב אֹתָהּ בְּנֵי אֲהֲרֹן לְפָנֵי יְהוָה אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו, ז
וְנִתְּתָה אֹתָהּ תַּחַת כְּרִיכָב הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמִטָּה וְהִקְיָההּ תְּרִישֵׁת עַד חֻצֵי הַמִּזְבֵּחַ: שמות כו, ה

ויעש למזבח מכבר מעשה רשת נחשת תחת כרכבו מלקיטה עד חציו: שמות לח, ד

מוסף רש"י

והכתיב. גצי דוד המלך כשלוה את שלמה על מידת היות וצניט הכל בככתב מיד ה' עלי השכיל. כל מלמלא המנחת שהודיע הקב"ה ע"י גז החוזה ומת הנובא (סוכה נא). לפי שכלו מקדש לשלון ע"י הגוצה נעשו דמתיי הכל ככתב מיד ה' עלי השכיל כל מלמלא המנחת (ש"רין א) עליו השכיל. אזוי לעמד (חולין פג) ראו מזבח בניו. בשמים (מנחות ק) קרן. קמן אמה על אמה צרוס אמה לכל קרן: יסוד. דרבינו אמה כטיפה אלשויה: וריבועו. שאינו מרובע. אס חסר אהד מכל אלו פסול: כל מקום שנאמר המיזבח לעבד. דהכי משמע המנח זהו המנזח העשוי קן, והקן צבילתו כתיב המנזח, על קרנת המנזח צלצנען צמלאוס, וככזה כתיב אל פני המנזח, והכזה הוא פניו של מנזח שהוא פתחו ועליו. וציסוד כתיב אל יסוד המנזח, וצריצוע כתיב רצוע יהיה המנזח, וצולטת גוצה מעט היה סביב לה צשפת המנזח: **מקוס הילוך רגלי כהנים אמה**. השתא משמע והיא **מקוס הילוך רגלי כהנים** [ג]. כמין חריץ עמוק ממקוס המערכה משפת [ג] המנזח סביב ומקיף את מקוס המערכה ורחבו של חריץ שני אמות אמה של צין הקרנות ואמה של מקוס הילוך: **והספיז**. גצי מכבר מעשה רשת נחשת שנתמהו תחת כרכובו מלמטה עד חזי הקיפווה [ד] למנזח ממלמעו ולמעלה [ז] לצד כמין היקף של כברה והוא עשוי נקצים נקצים ככברה ורשת [ז] של דגים ומגיע למעלה עד מתחת לכרכוב אלמא בקיר מנזח [ז] סביב הוה דאי צראש המנזח היכי קרי למכבר הנמוץ סביב הקיר תחת כרכובו: **פרי הוו**. שני סובצין היו לו למנזח עששה משה: **הד לנוי וחד לכהניס דלא נשטרקו**. סביב הקיר משעלה שש אמות גוצה לרבי יוסי דלמר לעיל (דף נט:)' אמות גוצהו היה היקף הצליטה [ח] קטנה חוגרתו סביב לנוי וחוה סובצ כוירו דלפליגו ציה רבי ור' יוסי צר' יהודה לעיל ומתחת לאותו סובצ נתנו המכבר ורחבו מגיע למטה [ח] עד חזי המנזח והוא היה סימן להצדיל צין הדמים העליונים לדמים התחתונים כדלמרינן [ב] בצאיהו מקומן (לעיל דף נג.) מהאי קרא התורה נתנה מחיצה כו': **וחד לכהניס דלא נשטרקו**. ולמעלה צראש המנזח העמיקו סובצ [א] כמין חריץ עמוק דבר מועט להיות להס שפתו היקף מעקה קטן סביב שלא יחליקו [ב]: **דלמא מקוס מערכה קאמר**. דהוי אמה שצין הקרנות ומקוס הילוך מנמעטין צו אמתים לכל ד' פש ליה אמה על אמה: